

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestinnän koulutusohjelma / graafinen suunnittelu

Heli Riuttala

TRUMPETINSOITON OPPIKIRJAN KUVITUS JA TAITTO

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Graafinen suunnittelu

RIUTTALA, HELI	Trumpetinsoiton oppikirjan kuvitus ja taitto
Opinnäytetyö	32 sivua + 5 liitesivua
Työn ohjaaja	Teuvo Liikkanen, viestinnän opettaja
Toimeksiantaja	Seppo Pohjoisaho, musiikkipedagogi
Huhtikuu 2013	
Avainsanat	kuvitus, oppimateriaali, graafinen suunnittelu, digitaalinen maalaus

Tämän opinnäytetyön aiheena oli kuvittaa ja taittaa lapsille ja nuorille suunnattu trumpetinsoiton oppikirja. Toimeksiantajana ja kirjan sisällöntuottajana toimi musiikkipedagogi Seppo Pohjoisaho. Työn tavoitteena oli luoda toimiva oppimateriaali, joka tutustuttaisi samalla käyttäjän perinteikkäisiin suomalaisiin sävelmiin.

Opinnäytetyössä käsitellään kuvan merkitystä ja hyvän kuvituksen ominaisuuksia. Työssä tarkastellaan erilaisia kuvitustekniikoita ja niiden soveltuvuutta valitulle kohderyhmälle ja oppikirjan sisältöön. Lopulliset kuvitukset toteutettiin digitaalisesti, mutta työn edetessä kuvituksia työstettiin myös perinteisillä piirustus- ja maalaustekniikoilla.

Produktiivisen osan vaiheiden lisäksi opinnäytetyössä käsitellään trumpetinsoiton harjoittelua, toimivan soitonoppaan piirteitä ja suomalaisia kansanlauluja ja sävelmiä. Taustatutkimuksella pyrittiin kartoittamaan kirjan visuaaliseen ilmeeseen kohdistuvia odotuksia ja vaatimuksia.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Media Communication

RIUTTALA, HELI

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

April 2013

Keywords

Illustrating and Designing a Trumpet Method Book

32 pages + 5 pages of appendices

Teuvo Liikkanen, teacher

Seppo Pohjoisaho, music pedagogue

illustration, study material, graphic design, digital painting

The topic of this thesis was to illustrate and design a trumpet method book for children and young adults. The client and producer of this book was the music pedagogue Seppo Pohjoisaho. The purpose of this thesis was to create effective learning material, which would also introduce the users to traditional Finnish melodies.

This thesis focused on the importance of an image and the features of successful illustration. It examined a variety of illustration techniques as well as their suitability for the target group and the content of the study material. The final illustrations were made digitally, but in the developing stages, the illustrations were also made using traditional drawing and painting techniques.

In addition to analysing the productive work, the thesis studied the practice of trumpet playing, the characteristics of good study material, and Finnish folk songs and melodies. The background research was conducted to identify the expectations and requirements of the visual appearance of the book.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	PRODUKTION ESITTELY	7
	2.1 Kohderyhmän kartoitus	7
	2.2 Tavoitteet	8
	2.3 Riskien arviointi	9
3	KUVITUS	11
	3.1 Kokeilemiani kuvitustyylejä	11
	3.2 Hyvän kuvituksen ominaisuudet	13
	3.3 Kuvan merkitys oppimisprosessissa	14
	3.4 Inspiraatio	16
	3.5 Värien käyttö	17
4	TAUSTATUTKIMUS	17
	4.1 Kansanlaulut ja -sävelmät	17
	4.2 Trumpetinsoiton opiskelu	18
5	HAHMOJEN JA KUVITUSTEN SUUNNITTELU	19
	5.1 Luonnokset	19
	5.2 Uusi suunta	22
	5.3 Kuvitusten kehittyminen	23
	5.3 Kuvitusten suhde sisältöön	24
6	TAITTO, TYPOGRAFIA JA PAINOTEKNINEN OSUUS	25
	6.1 Taitto	25
	6.2 Typografia	26
	6.3 Painotekniikka	27
7	LOPUKSI	29

LIITTEET

Liite 1. Kuvitusprosessin vaiheet

Liite 2. Blogisivuston kuvitusvertailu

Liite 3. Vaihtoehtoinen kuvitustyyli

Liite 4. Kuvitus Hämä-hämähäkki-laulun neljänteen säkeistöön

Liite 5. Kuvitukset lauluun Oravan pesä

1 JOHDANTO

Trumpetinsoiton haastavuus kiehtoo monia aloittelevia soittajia. Äänenmuodostusta on harjoiteltava pitkään ja hartaasti. Trumpetin soittaminen voidaan aloittaa jo hyvin varhaisessa iässä. Opinnäytetyöni aiheena on tehdä nuorille trumpetinsoittajille suunnattuun oppimateriaaliin kuvitus ja taittomalli. Tavoitteenani oli tehdä erilainen, motivoiva ja tyylikäs oppikirja. Kuvituksen tuli vastata sisältöä, soveltua tietyille kohderyhmälle ja auttaa käyttäjää soiton harjoittelussa.

Tein kirjan yhteisenä produktiona musiikkipedagogi Seppo Pohjoisahon kanssa. Olimme suunnitelleet kirjan tekoa jo jonkin aikaa, mutta vasta tammikuussa 2013 projekti saatiin varsinaisesti alulle. Seppo Pohjoisaho oli vastuussa kirjan sisällöstä, johon kuuluivat lukuisten nuotinnusten lisäksi teoriapainotteiset tekstiosuudet. Minun tehtäväkseni jäi kirjan visuaalisen ilmeen suunnittelu. Lähes kaikki kirjassa käytetyt laulut ovat vanhoja suomalaisia kansanlauluja tai sävelmiä. Vaikka ajatus näihin lauluihin sopivasta perinteisestä kuvitustyylistä kiehtoi, päädyin hieman kevyempään ja ajanmukaisempaan ratkaisuun.

Projektin edetessä tein useita materiaalikokeiluja ja pohdin, miten erilaiset kuvitustyylit toimivat kirjan sisällön kanssa. Päädyin käyttämään kuvituksissani nuoriin vetoavaa sarjakuvamaista ja humoristista tyyliä. Produktion aikana suunnittelemani hahmot saivat uusia piirteitä ja niiden määrä väheni huomattavasti. Halusin pitää kirjan ilmeen mahdollisimman yksinkertaisena, mutta toivoin sen silti herättävän kiinnostusta käyttäjissä.

Käsittelen opinnäytetyössäni kuvan merkitystä ja kirjan visuaalisen ilmeen tärkeyttä luetun ymmärtämisessä. Käyn läpi erilaisia kuvitustekniikoita, niiden mahdollisuuksia ja tavanomaisia ongelmia. Tutkin, mistä elementeistä tyyppillinen soitonopas on rakennettu ja miten tietyt ratkaisut vaikuttavat käyttäjän oppimisprosessiin. Pyrin hyödyntämään näitä tietoja oman visuaalisen ilmeen luomisessa trumpetinsoiton oppikirjalle.

Käytin tämän opinnäytetyön pohjana lähteitä, jotka käsittelevät trumpetinsoiton opiskelemista, kuvitusta ja kuvan merkitystä. Lähteet koostuvat sekä kirjallisista että interaktiivisista artikkeleista ja teoksista. Tein työn aikana myös sähköpostitse lyhyen soiton harjoitteluun liittyvän haastattelun, jonka kohteena oli trumpetinsoiton opettaja

Tomi Nietula. Käytin keräämiäni lähteitä tukemaan oppimiani asioita ja tuomaan työleni uusia näkökulmia.

2 PRODUKTION ESITTELY

Kesällä 2012 saimme musiikkipedagogi Seppo Pohjoisahon kanssa idean yhteisestä trumpetinsoiton oppikirjasta. Huolimatta siitä, ettei kummallakaan ollut aiempaa kokemusta kirjan tekemisestä, päätimme saada kokoon toimivan ja erilaisen soitto-oppaan. Vaikka pääsimme aloittamaan projektimme vasta tammikuussa 2013, työ eteni suhteellisen nopeasti.

Tekemäämme trumpetinsoiton oppikirjaa voidaan luonnehtia laulukirjaksi, joka on tehty soitettavaksi. Kirja sisältää myös laulujen sanat, joita trumpetinsoiton oppikirjoissa ei normaalisti ole. Lisäksi laulujen kaikki säkeistöt ovat eri sävellajeissa. Lauluihin on lisätty kahdet erivireiset ja -väriset sointumerkit. Ylemmät sointumerkinät voidaan soittaa suoraan esimerkiksi pianolla tai kitaralla, ja alemmat ovat transponoidut samaan sävellajiin luettavan nuottikuvan kanssa. Transponointi tarkoittaa sävelten siirtämistä toiselle korkeudelle. Tällaista merkintätapaa ei ole käytössä muissa trumpetinsoiton oppimateriaaleissa. (Pohjoisaho 2013.)

2.1 Kohderyhmän kartoitus

Oppikirjamme on suunnattu 10—17-vuotiaille trumpetin soittoa harrastaville nuorille, jotka osaavat jo soittamisen alkeet. Alun perin tarkoituksenamme oli tehdä oppikirja vasta-alkajille, mutta kun valitsimme kirjaamme harjoiteltavia lauluja, huomasimme useiden kappaleiden sisältävän liian haastavia soitto-osuuksia. Päätimme siis jättää väliin trumpetinsoiton alkeiden opetuksen ja keskittyä sitä seuraavaan soitonharjoitteluun. Tämän päätös vaikutti myös suunnitteilla olleiden kuvitusten ilmeeseen, jonka täytyi nyt soveltua hieman varttuneemmille lapsille.

Oli tärkeää kartoittaa kohderyhmä heti alussa, sillä kirjan kuvitus ja ilme määräytyvät osittain juuri kohderyhmän iän mukaan. Oli löydettävä kuvitustyyli, joka kiinnostaisi nuoria soitonharrastajia. Tarkoituksenamme oli antaa vedos oppikirjasta opetuskäyttöön ennen varsinaisen kirjan painatusta. Oppilaiden antama palaute olisi myös erityisen arvokasta tietoa.

Markkinoinnin ja palvelun tehokkuutta tavoitellaan oikeaoppisella kohderyhmäajattelulla eli segmentoinnilla (Puupponen 2003). Kohderyhmien määrittelyssä otetaan huomioon muun muassa käyttäjien taustatekijät, elämäntyyli ja asenteet. Pohdin näitä ominaisuuksia myös oman kohderyhmämme kohdalla. Päädyimme ikäjakaumaan 10—17, koska yleensä senikäiset oppilaat tuntevat jo musiikin alkeet ja osaavat käsitellä ja soittaa trumpettia. Visuaalisen ilmeen tulisi olla myös sukupuolineutraali, vaikka yleensä suurin osa oppilaista on poikia (Nietula 2013).

Varhaisnuoruus on monille vauhdikasta aikaa, ja välillä kiinnostus soiton harjoitteluun saattaa unohtua. Siksi oli tärkeää tehdä oppimateriaalin visuaalisesta ilmeestä viihdyttävä mutta myös motivoiva. Kasvuikässä olevat nuoret hakevat usein itselleen roolimalleja, joten halusin kirjan hahmoista mahdollisimman sympaattisia ja arvostettavia. Päähahmoksi karsiintui nuorekas, miespuolinen trumpetinsoiton opettaja. Humoristista puolta kirjaan tuo opettajan hassutteleva lemmikkikoira. Hahmot eivät saaneet olla liian vakavasti otettavia tai tylsiä.

2.2 Tavoitteet

Teimme trumpetinsoiton oppikirjan yhteisenä projektina lähinnä omaksi iloksemme, mutta tavoitteenamme oli myös tehdä uusi ja erilainen soitonopas. Erilaisen tästä trumpetinsoiton oppikirjasta tekevät muun muassa kuvitusten tyyli ja niiden määrä sekä kirjassa käytetyt kansanlaulut ja sävelmät. Nykyisissä trumpetinsoiton oppikirjoissa esiintyvät sävelmät ovat usein uusia ja juuri kyseistä oppimateriaalia varten tehtyjä (Pohjoisaho 2013). Nämä käyttäjälle entuudestaan tuntemattomat ja sanoittamattomat sävelmät voivat olla vaikeasti lähestyttäviä. Vaikka monet trumpetinsoiton oppimateriaalit ovat nykyään kuvitettuja, uskon kirjamme poikkeavan näistä kuvitusten määrällä ja laadulla. Tavoitteena on saada oppikirjasta kiinnostava ja käyttäjäystävällinen.

Toivon, että oppikirja herättäisi mielenkiintoa trumpetistien keskuudessa ja olisi käytössä mahdollisimman monella nuorella soittajalla. Soitonoppaan tarkoituksena on toimia hyvänä oppimateriaalina ja tutustuttaa samalla nuoret perinteikkäisiin suomalaisiin sävelmiin. Toivon myös kuvitusten saavan osakseen positiivista palautetta ja innostavan trumpetinsoittajia kirjan hankintaan. Pidän tärkeänä kuvitusteni onnistumista, sillä visuaalinen ilme on yksi tärkeimmistä ostopäätökseen vaikuttavista tekijöistä (Morton 2010).

Koska en ollut aikaisemmin tehnyt näin laajaa kuvitusprojektia, pidän yhtenä tavoitteenani myös omien kuvitustaitojeni kehittymistä. Vaikka piirustus ja maalaus ovat olleet aina tärkeimpiä harrastuksiani, on kuvittaminen minulle melko uusi asia. Tiesin jo etukäteen, että tulisi olemaan haastavaa käyttää samoja hahmoja ja tyyliä useissa kuvissa. Koetin helpottaa tätä osaa suunnittelemalla hahmot huolellisesti ja tekemällä hahmojen piirteistä selkeitä. Tavoitteenani oli pitää kuvitus yhtenäisenä aina kirjan kannesta viimeiselle sivulle asti.

Pyrin tekemään oppikirjasta eheän kokonaisuuden, jota voisin käyttää myös työnäytteenä portfolioissani. Olen havainnut aikaisempia piirustusprojekteja tehdessäni, ettei lopputulos aina vastaa omia odotuksia. Haluaisin tuntea onnistuneeni oppikirjan kuvituksissa ja visuaalisen ilmeen ja taiton suunnittelussa. Lopullisen arvion tekevät kuitenkin käyttäjät, ja kirjan onnistumista voidaan pohtia asiakaspalautteen ja myyntituloksen perusteella.

2.3 Riskien arviointi

Mahdollisia trumpetinsoiton oppikirjan tekemiseen liittyviä riskejä on monia. Kirja ei välttämättä menesty tai tule tunnetuksi soittajien keskuudessa. Siksi myös markkinointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Entuudestaan tuntemattomalle kirjailijalle hyvänä markkinointikanavana toimii internet. Sosiaalinen media, omat kotisivut ja keskustelupalstat ovat paikkoja, jossa uutta kirjaa voidaan tuoda julki. Soitonharrastajille suunnatuilta sivustoilta on myös helppo löytää kirjan aiheesta kiinnostuneita ihmisiä. (Autio 2012.)

Kirja on saatava mahdollisimman monen kirjaston kokoelmiin ja useiden trumpetinsoiton opettajien tietoisuuteen. Vaikka kirja olisi tehty äärimmäisellä huolellisuudella, markkinoitu useille eri tahoille ja tarkistettu huolella, voi olla, ettei se kaikesta huolimatta menesty. Syy voi piillä siinä, ettei uusille trumpetinsoiton oppaille ole tarvetta. Olisi hienoa, jos opettajat suosittelisivat nuoria oppilaita hankkimaan juuri meidän tekemämme kirjan. Uskon, että teokselle löytyy markkinarako useiden soitonoppaiden joukosta, sillä leikkisät kuvitukset ja tutut suomalaiset kappaleet kiinnostavat luultavasti monia.

Toinen riski on kirjan jääminen kesken. Tavoitteenamme on saada kirja valmiiksi marraskuussa 2013, jolloin Kouvolassa pidetään jokavuotinen Kymi Brass -tapahtu-

ma. Kirja olisi tarkoitus julkistaa tässä tunnetussa valtakunnallisessa vaskimusiikkita-
pahtumassa. Oppikirja voi myöhästyä joko meidän osaltamme tai painoteknisistä syis-
tä. Pyrin tekemään painoaineiston mahdollisimman huolellisesti, jotta välttyisimme ai-
kaa vieviltä värien ja muiden yksityiskohtien säätämisiltä. Useiden eri henkilöiden on
käytävä aineisto läpi useaan otteeseen, jotta valmis painotuote olisi virheetön. Paina-
tukselle tulee varata riittävästi aikaa, vaikkei ensimmäinen painos olisikaan kovin
suuri.

Kirjan sisällön tulee olla helposti ymmärrettävä ja selkeä, jotta oppikirja auttaisi osal-
taan käyttäjää kehittymään trumpetin soitossa. Riski oppikirjan käyttökelvottomuude-
sta jäänee pieneksi, sillä annamme vedoksen kirjasta testikäyttöön ulkopuoliselle trum-
petinsoiton opettajalle. On kannattavaa antaa kirja ulkopuolisen tarkastettavaksi, sillä
näin kyetään löytämään ne virheet, jotka tekijöiltä ovat jääneet huomaamatta pitkän
prosessin aikana. Kirjasta otetaan ainakin kaksi testitulostetta, joista toinen jää omaan
koekäyttöön ja toinen tarkastettavaksi Lahden musiikkiopiston trumpetinsoiton opetta-
jalle Tomi Nietulalle.

Riskien välttämiseksi on tärkeää ennakoida mahdollisia ongelmia. Ensinnäkin työhön
on saatava pitävä aikataulu. Minun on huolehdittava että oman osuuteni lisäksi myös
sisältö valmistuu ajallaan, sillä sisältö määrittelee pitkälti miltä visuaalisen ilmeen ja
kuvitusten tulisi näyttää. Aikataulutuksessa on otettava huomioon myös muut mahdol-
liset viivyttävät tekijät, kuten virheiden korjaamiseen ja painoprosessiin kuluva aika
sekä painotilauksen toimitusaika. Koska kirjan on oltava täysin valmiina marraskuun
alussa 2013, on hyvä asettaa valmistumispäivä jo hieman aikaisemmaksi. Sopiva aika
kirjan valmistumiselle voisi olla esimerkiksi syyskuun lopulla tai lokakuun alussa, jol-
loin mahdollisten painatukseen tai sisältöön liittyvien virheiden korjaukseen jää vielä
kuukausi aikaa. Toivomme saavamme alustavan vedoksen kirjasta ennen suuremman
määrän tilausta, jotta pystymme näkemään, miten värit toistuvat ja millainen paperi on
sopivin kirjaamme.

Yhteenvedona riskeistä ja niiden välttämisestä voisi listata seuraavat asiat: Kirjan tulee
valmistua ajallaan, mutta virheiden välttämiseksi työprosessissa ei saa kiirehtiä. Mark-
kinointiin on panostettava, jotta kirja tulisi tunnetuksi ja houkuttelisi mahdollisimman
paljon ostajia. Visuaalisen ilmeen tulee olla tyylikäs mutta tarkoituksenmukainen. Kir-
jan on sisällettävä kaikki harjoitteluun tarvittava tieto ilman virheitä, jotta se edistäisi
käyttäjän oppimista.

3 KUVITUS

Kuvituksen tarkoituksena on selventää tai täydentää tekstissä käsiteltävää asiaa. Se voi toimia myös huomiomerkkinä tai vain tyhjän tilan täyteenä. Kuvituksina voidaan piirtää myös valokuvia, vaikka tässä työssä keskityn piirrettyyn kuvitukseen. Piirretyt kuvat ovat suosittuja, sillä jokaisella on oma tyylinsä kuvittaa ja tämä tekee kaikista piirroksista yksilöllisiä. Valokuva on helpompi, nopeampi ja huokeampi tapa kuvittaa, mutta piirros voi kiinnittää katsojan huomion huomattavasti tehokkaammin.

3.1 Kokeilemieni kuvitustyyliä

Vietin useita viikkoja etsien itselleni sellaista kuvitustyyliä, jota voisin käyttää oppikirjan jokaisessa kuvassa. Ensimmäiset kokeiluni olivat heinäsiirkka-aiheisia akvarelli-maalauksia, jotka pohjautuivat oppikirjassa esiintyvään kansansävelmään Hämä-hämähäkki. Halusin aloittaa nimenomaan akvarelleilla, sillä olin huomannut monien lastenkirjojen ja muiden kuvitettujen teosten sisältävän paljon vesivärein maalattuja kuvia. Vesivärejä on mahdollista käyttää yllättävän monipuolisesti, mikäli hallitsee kyseisen tekniikan ja on tietoinen sen mahdollisuuksista. Yksi syy vesivärien suosioon on tarvikkeiden verrattain edullinen hinta. Hyvän akvarellimaalauksen voi saada aikaan käyttämällä ainoastaan perustarvikkeita kuten siveltimiä, vesivärejä ja akvarellimaalaukseen soveltuvaa paperia.

Vesivärien läpikuultava ominaisuus auttaa välittämään valoisuuden ja ilmavuuden tunnun paremmin kuin lähes mikään muu maalaustekniikka (Smith 1995, 6). Vesivärit mahdollistavat myös kauniit väriliu'ut ja laveeraukset, joiden aikaansaaminen paksumilla maaleilla on huomattavasti haastavampaa. Vesivärien läpikuultavuudesta voi olla myös haittaa, sillä kaikki maalausprosessin vaiheet näkyvät valmiissa työssä selvemmin kuin missään muussa tekniikassa. Värikerroksilla on myös hankala peittää aiemmin tehtyjä virheitä ja korjauksia. (Akvarellistin opas 2013.)

Koin vesiväreillä työskentelyn hankalaksi ja aikaa vieväksi. Käyttämäni vesiväripaperi ei tuntunut oikealta. Vaikka paperi oli paksua, epätasainen pinta imi itseensä liikaa vettä ja teki pienten yksityiskohtien maalaamisesta vaikeaa. Kokeilin myös maskinesteen käyttöä osassa kokeilujani, mutta en mielestäni hallinnut tätä tekniikkaa kunnolla. Maskineste tarttui kiinni pensseleihin ja teki niistä käyttökeltottomia, vaikka yritin huolellisesti pestä työvälineet käytön jälkeen. Kokeilujeni jälkeen huomasin, että

akvarellikuvitukset tarvitsevat erityisen paljon suunnittelua ja huolellisuutta, mikä tuntui minusta liian rajoittavalta.

Useiden epäonnistuneiden yritysten jälkeen luovuin akvarellimaalauksesta ja tein ensimmäiset hahmopiirrokset digitaalisesti. Vaikka palasin useaan otteeseen kokeilemaan akvarellitekniikkaa, jouduin pysyttelemään itselleni sopivammassa kuvitustyyliässä. Myös vesivärimaalauksen skannaus tuotti ongelmia, sillä värit eivät tahtoneet toistua kauniisti tietokoneen näytöllä. Lopulta päätin jättää akvarellit kokonaan sivuun, sillä uusien vesiväritekniikoiden harjoittelu tuntui vievän liikaa aikaa varsinaiselta työltä.

Digitaalisen maalauksen hienous piilee mahdollisuudessa luoda yhden ohjelman avulla sellaisia piirustus- ja maalaustekniikoita, joihin perinteisesti tarvittaisiin useita työvälineitä. Esimerkiksi Photoshopissa maalauspensselin koon ja muodon lisäksi käyttäjä pystyy säätämään maalausjäljen läpikuultavuutta ja peittävyyttä. Pensselin jälki voi olla pehmeä- tai tarkkarajainen, ja valittavana on useita erilaisia tekstuureja.

Vaikka digitaalinen piirtäminen onnistuu myös pelkän tietokoneen hiiren avulla, on enemmän kuin suositeltavaa käyttää apunaan piirtopöytää. Hiirellä tehdyt digitaaliset piirustukset rajoittuvat vektorigrafiikkaan, jossa ei tarvita tasaisia siveltimen vetoja tai pensselin jäljen paineen vaihtelua. Piirtopöydän tärkein ominaisuus on juuri paineen huomiointi. Jos kynän painetta piirtopöytää vasten lisää, myös maalausjälki näkyy näytöllä paksumpana ja asetuksista riippuen myös tummempana. Mitä hennommin kynää painaa piirtopöydän pintaa vasten, sitä ohuempi piirtojäljestä tulee. Tämä perinteistä pensselin jälkeä mukaileva ominaisuus erottaa piirtopöydän tavallisen hiiren käytöstä digitaalisessa maalauksessa. (Phoenix 2012.)

En pidä digitaalista maalaustekniikkaa sen helpompana kuin perinteistäkään, vaikka työskentelyä on helpotettu monin tavoin. Photoshopin työkalut ovat monipuolisia, ja omaa digitaalista pensselikokoelmaa voi helposti kartuttaa lataamalla niitä lisää internetistä. Koska piirustus on digitaalisessa muodossa, on paperin pintarakenteen sijaan kiinnitettävä huomiota maalaus pohjan oikeaan resoluutioon ja toimivaan väriprofiiliin. Painoteknisiä asioita käsittelen myöhemmin luvussa 6.3 Painotekniikka.

Yksi digimaalauksen parhaita puolia on mahdollisuus jakaa työn eri vaiheet tasoille. Tasoja voidaan verrata päällekkäin asetettuihin läpinäkyviin maalaus pohjiin, joita on

mahdollista muokata toisistaan riippumatta. Oppikirjan kuvituksissa jaoin luonnokset, ääri viivat ja värit kolmelle eri tasolle. Alimmaiselle tasolle piirsin kevyen luonnoksen hahmosta. Päällimmäiseksi jätin tason, jossa näkyivät hahmojen tarkat ääri viivat ja keskimmäisenä olivat kuvien väritetyt alueet. Näin pystyin halutessani muokkaamaan piirrosten värejä ilman pelkoa ääri viivojen sotkeutumisesta. Jos osaa käyttää digitaalisia tasoja oikein, ei peruuttamattomia virheitä pysty tekemään. Kaiken voi pyyhkiä pois ja tehdä uudestaan maalaus pohjaa kuluttamatta. Värit eivät voi loppua kesken, eikä aikaisemmin käytettyä värisävyä ole tarpeen sekoittaa uudelleen. Pipettityökalun avulla tietokone pystyy määrittämään tarkalleen tietyn maalauksessa käytetyn värin arvot. (Phoenix 2012.) Digitaalisen piirtämisen negatiivisena puolena voisi pitää sitä, ettei näytöllä tehty työ ole koskaan täysin samanvärinen tulostettuna.

3.2 Hyvän kuvituksen ominaisuudet

Tekstiä kuvittaessa on hyvä pitää mielessä tietyt säännöt, jotka pätevät lähes kaikenlaiseen kuvankäyttöön. Anja Hatva (2003, 112) mainitsee muutamia olennaisia asioita kuvasuunnittelusta ja kuvitusten huomioarvon lisäämisestä. Yksi näistä on voimakkaan kontrastin käyttö. Kuvat, jotka sisältävät selkeitä väri- ja valoisuuseroja ovat visuaalisesti tasapainoisia ja helposti huomattavissa. Tällaisia värieroja ovat muun muassa vastavärit ja varsinkin mustavalkokuvissa tummien ja vaaleiden sävyjen luoma kontrasti. Myös huomattavat kokoerot kuvien välillä saavat aikaan silmää miellyttävän kokonaisuuden.

Kuvan liikkeen tulisi edetä loogisesti lukusuunnan mukaisesti ja johdattaa lukijan katse seuraavaan tekstiosuuteen tai kuvitukseen. Myös tietynsuuntaiset viivat ja tyhjä tila voivat ohjata lukijaa katsomaan tiettyyn suuntaan (Rantanen 2007, 170). Tyhjän tilan käyttö kuvituksen ympärillä korostaa kuvaa tuoden sille lisää huomioarvoa. Tyhjä tila trumpetinsoiton oppikirjassa saattaa vaikeuttaa kuvitusten suunnittelua, sillä joillekin kirjan sivuille on varattu hyvin rajallisesti kuvitettavaa tilaa. Asian voisi ratkaista jättämällä sivu kokonaan kuvittamatta sen sijaan, että sivun yleisilmeestä tulisi liian täyden ja tukkoisen oloinen.

Yksi tärkeimmistä eroista kuvituksen ja tavallisen piirroksen välillä on se, että kuvitus tarvitsee rinnalleen sitä selventävän tekstin. Mikkonen (2005, 39) pitää olennaisena sitä, että sekä kuvallisessa että sanallisessa elementissä on täydennettäviä aukkoja. Kirjan kuvitus lisää tekstiin aina jotain, mitä lukija ei vielä tiedä. Kuvitukset kiinnittä-

vät huomion tiettyyn tapahtuman kohtaan ja vaikuttavat siten luetun ymmärtämiseen. (Mts. 56.) Kuvituksen tehtävänä on kertoa oma tarinansa, eikä kuvata suoranaisesti sitä, mitä tekstissä jo lukee. Kuvitus voi kertoa esimerkiksi tekstin tapahtumia edeltäneestä tilanteesta. Hyvä kuvitus tarjoaa katsojalleen asioiden löytämisen ja oivaltamisen riemun. Kiehtovaa kuvitusta palataan katsomaan aina uudelleen, ja tällaiseen reaktioon pyrin myös omassa työssäni.

Kuvitusta tehdessä on hyvä pysähtyä tietyin väliajoin pohtimaan käytettyjen elementtien ja värien tarpeellisuutta. Mikäli ei kykene osoittamaan selkeää syytä jonkun kuvituksen osan olemassaololle, sen voi luultavasti jättää kokonaan pois. Kannattaa miettiä myös vaihtoehtoisia ratkaisuja jonkin asian kuvaamiseen. Esimerkiksi tietyn tunnetilan voi ilmaista kuvassa sekä ilmeillä että tarkkaan harkituilla värivalinnoilla. Kuvituksen tulisi aina noudattaa tiettyä logiikkaa. Kuvassa esiintyvillä yksityiskohdilla on oltava tarkoitus, sillä muuten ne saattavat harhauttaa lukijaa ja luoda vääränlaisia mielikuvia. Oli kuvitusprojekti missä vaiheessa tahansa, kannattaa aina kysyä ulkopuolista palautetta. Monesti käy ilmi asioita, joita ei itse tullut missään vaiheessa ajatelluksi. (Sklobovskaya 2010.) Vaikka keskeneräisten kuvitusten esittely tuntui minusta turhautavalta, kysyin silti monesti kirjan sisällöntuottajalta palautetta kuvituksiini ja luonnoksiini.

3.3 Kuvan merkitys oppimisprosessissa

Matti Hannus (1996) käsittelee väitöskirjassaan oppikirjan kuvituksen tarpeellisuutta oppimisprosessissa. Hannus tarkastelee kuvitusten funktioita, tavoitteenaan selvittää minkälainen kuvitus tuottaa toivottua oppimista. Tiedot pohjautuvat lukuisiin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin.

Kuvituksen tehtävät eli funktiot voidaan jakaa kahteen ryhmään: kognitiivisiin ja affektiivisiin. Samalla kuvalla voi olla funktioita molemmilta alueilta. Kognitiivisia pääfunktioita ovat tarkkaavaisuuden suuntaaminen, muistamisen helpottaminen ja ymmärtämisen edistäminen. Affektiivisiä funktioita ovat opetustavoitteisiin sopivien tunteiden herättäminen ja ylläpito ja oppilaan asenteisiin vaikuttaminen. Hannuksen (1996, 47) mukaan kaikki kuvitusten tehtävät ovat jollain lailla sidoksissa edellä mainittuihin pääfunktioihin. Ne voivat olla niiden johdannaisia tai tarkennuksia. (Mp.)

Hannus (1996, 49) mainitsee Mikkosen (1978) katsovan opetuskäyttöön tarkoitettulla kuvalla olevan vain kaksi keskeistä tehtävää. Ensimmäinen on välitettävän sanoman elävöittäminen, jolloin kuva lisää kiinnostusta, tarkkaavaisuutta ja motivaatiota tekstiä kohtaan. Toinen funktio on havainnollistaminen. Havainnollistava kuva lisää viestin ymmärrettävyyttä ja selventää asiasuhteita, joita on hankala kuvata verbaalisesti. Tällaisia kuvituksia käytetään esimerkiksi kasviluetteloissa ja anatomisissa kuvastoissa. Aapiskirjoissa taas kuvituksen tarkoituksena on selittää tietyn kirjaimen ääntä ja muotoa. (Mikkonen 2005, 336.)

Monien tutkimusten tuloksena voidaan sanoa, että kuvan tulee olla läheisesti sidoksissa tekstiin, jotta se olisi merkityksellinen sisällön ymmärtämisen kannalta (Hannus 1996, 63). Kuvitetun tekstin on myös havaittu olevan hyödyllisempi kuin kuullun tekstin kertaaminen. Tutkimuksessa, jossa verrattiin kuvitettua ja kuvittamatonta tekstiä todettiin, että kuvitetun tekstin lukeneilla olivat verrokkiryhmää paremmat oppimistulokset. Edellytyksenä näille tuloksille oli, että kuvat sijoitettiin loogisesti tekstin yhteyteen ja olivat olennaisia aiheen kannalta. (Mts. 64.)

Hannus (1996, 65–66) viittaa väitöskirjassaan Gyselinkin ja Tardieun tekemään tutkimukseen kemian käsitteiden opettelusta tekstien ja kuvien avulla. Prosessin aikana oppilaat vastasivat käsitteisiin liittyviin kysymyksiin parhaansa mukaan. Tutkimuksen tulokseksi saatiin, että oppilaat, jotka käyttivät kuvia oppimisen tukena suoriutuivat kysymyksistä paremmin kuin pelkän tekstin avulla opiskelleet. Kuvaryhmään kuulleet oppilaat myös etenivät opiskeluissaan nopeammin.

Hannuksen (1996, 71) mukaan yhteenvetona kaikista kuvitukseen ja oppimiseen liittyvistä tutkimuksista voidaan sanoa, että kuvat parantavat oppimissuoritusta varsinkin nuorilla oppilailla seuraavin edellytyksin: kuvien on liityttävä tekstin käsittelemään asiaan, annettava olennaista lisäinformaatiota tai liityttävä aiheisiin, jotka edellyttävät visuaalisten piirteiden hahmottamista. Tekstin kuvitus kannustaa lukijaa rakentamaan sisäisiä malleja tehokkaammin kuin kuvittamaton teksti.

Trumpetinsoiton oppikirjassa havainnollistavaa kuvitusta on käytettävä esimerkiksi kvinttiympyrän toiminnan selittämisessä. Mikäli kirja painottuisi enemmän teoriaan ja sisältäisi tietoa lähinnä soiton alkeista, havainnollistavaa kuvitusta tarvittaisiin enemmän. Oppikirjakuvitusteni funktiot ovat selkeästi affektiivisia. Tämä johtuu siitä, että suurin osa kirjan kuvituksista täydentää tai kuvaa laulujen sisältämiä tarinoita, eikä

niillä ole tärkeää havainnollistavaa merkitystä. Kuvitusten tarkoituksena on motivoida käyttäjää tutustumaan kirjan sisältöön sekä tarjota tunne-elämyksiä ja esteettisiä kokemuksia. Jokaisen kuvitusprojektin alussa on hyvä pohtia kuvituksen tarkoitusta ja tavoitteita.

3.4 Inspiraatio

Suomessa on paljon taitavia kuvittajia ja heillä lukuisia toisistaan eroavia kuvitustyyliä. Jarkko Vehniäinen on suomalainen kuvittaja, joka on tunnettu muun muassa entisen Suosikki-lehden sarjakuvien ja pilapiirrosten tekijänä. Nykyään hän piirtää useissa medioissa ilmestyvää Kamala luonto -sarjakuvaa. Vehniäinen käyttää kuvituksissaan laajaa kirjoa eri tekniikoita kuten tussia, puuvärejä, vesivärejä, öljyvärejä, lyijykynää ja tietokonetta. (Vehniäinen 2013.) Näiden kuvitusten käsialasta huomaa, että ääri-viivat ovat tussilla tehtyjä ja kuvat vesivärein tai digitaalisesti väritettyjä. Vehniäisen kuvituksissa käytetään voimakkaasti tummaa viivaa korostamaan hahmojen piirteitä ja ääriä. Vehniäisen piirtämät ihmishahmot ovat ilmeikkäitä ja niiden luonteenominaisuudet liioiteltuja. Toivoin saavani oppikirjassa esiintyvien hahmojen persoonallisuuden yhä lailla vahvasti esiin korostamalla tiettyjä kasvojen osia tai ilmeitä. Suunnittelemani koirahahmon harottavat silmät kertovat sen olevan hupsu, ja opettajahahmon hieman surumielinen mutta hymyilevä katse kuvastaa empaattisuutta.

Muita suomalaisia kuvittajia ja sarjakuvapiirtäjiä, joiden tyyli inspiroi omaani ovat Jii Roikonen, Aino Havukainen ja Sami Toivonen. Jokaisen kuvituksissa toistuvat mustat, siistit ääriviivat ja tasaiset väripinnat. Piirustusten humoristisuus, vauhdikkuus ja kirkkaat värit vetoavat kaikkiin ikäryhmiin. Tämän tyyllisiä kuvituksia voidaan käyttää hyvin monipuolisesti aina lastenkirjoista lehtiartikkeleihin.

Inspiraation etsiminen on nykyään rajoittunut internetin hakukoneiden kautta löydettyihin kuviin, tutoriaaleihin ja muiden käyttäjien kuvituksiin. Hakukoneiden avulla on mahdollista löytää tietoa laidasta laitaan hyvin lyhyessä ajassa. Vaikka internet sisältää rajattomasti informaatiota, olisi hyvä etsiä inspiraatiota myös verkon ulkopuolelta. Uusia inspiraation lähteitä voi löytää esimerkiksi valokuvaamalla ympäristöä ja piirtämällä säännöllisesti omaan luonnoskirjaan. (Sklobovskaya 2010.) Sain inspiraation kirjassa esiintyvälle ranskanbulldogille tuttavani sympaattisesta koirasta, jonka piirteet ovat selvästi nähtävissä kirjan hahmossa.

3.5 Värien käyttö

Ennen laajan kuvitusprojektin aloittamista on hyödyllistä koota jonkinlainen värikartta. Näin kuvitukset seuraavat yhtenäistä värilinjaa ja kokonaisuudesta tulee eheämpi. Oppikirjan kuvituksissa käyttämäni värikartan pääväreinä ovat sininen, ruskea, tummanharmaa ja hieman kellertävä oranssi. Hahmoissa on käytetty pelkästään näitä värejä, ja pyrin noudattamaan samaa kaavaa myös kuvitusten taustoissa. Valitsemani värit ovat pääosin maanläheisiä ja hillittyjä. Liian voimakkaat värit saattavat häiritä oppilaan keskittymistä soiton harjoittelun aikana. Pyrin käyttämään kuvituksissani sellaisia värejä, jotka palvelevat useita tarkoituksia. Käytin esimerkiksi samaa kellertävän oranssia väriä sekä trumpetissa että opettajahahmon hiuksissa.

Olen oppinut, että kuvituksissa erilaisten värien määrä kannattaa pitää vähäisenä. Kuvitukseen on hyvä valita vain kaksi tai kolme väriä, mutta niistä voidaan käyttää useita eri sävyjä. Värikarttaan voi sisällyttää joitakin vastavärejä tai ainakin yhden muista poikkeavan tehosteväriin. Tällaisella yleisilmeestä eroavalla värillä kyetään korostamaan tai elävöittämään tiettyjä alueita.

Jill Morton (2010) käsittelee värien merkitystä jokapäiväisissä valinnoissamme. Värit vaikuttavat yllättävän paljon siihen, miten näemme ja koemme tarkastelemiamme asioita. Tuotteen ulkonäkö on tärkein kriteeri tuotetta ostettaessa, ja värillä on suurin vaikutus ulkonäköön. Koska merkittävä osa ostopäätöksistä tehdään vasta kaupassa, on tuotteen ulkonäöllä paljon vaikutusta siihen, tuleeko tuote nähdyksi ja lopulta ostetuksi. Myös verratessa mustavalkoisia ja värillisiä mainoksia, värilliset luetaan suuremmalla todennäköisyydellä. Vaikka monissa trumpetinsoiton oppikirjoissa on nykyään kuvia, ovat niistä monet mustavalkoisia. Kirjastamme tulee värillinen, sillä väreillä on suuri merkitys muistamiseen.

4 TAUSTATUTKIMUS

4.1 Kansanlaulut ja -sävelmät

Valitsimme trumpetinsoiton oppikirjaan lähes ainoastaan suomalaisia sävelmiä ja kansanlauluja. Kansanlaulujen laajan kirjon lisäksi kansanlauluissa ei ole tekijänoikeuksia, mikä oli yksi tärkeimmistä syistä niiden käyttöön. Seppo Pohjoisaho oli myös aikoinaan tehnyt omaan opinnäytetyöhönsä nuotinnuksia useista kansanlauluista, joten

sisältö kirjaan oli jo osittain valmiina. Aluksi ajattelimme käyttää kirjassa myös useita ulkomaalaisia kansanlauluja, mutta luovuimme ajatuksesta, sillä halusimme sisällön pysyvän mahdollisimman yhtenäisenä.

Kansanlaulut ovat aikojen saatossa siirtyneet suullisena perintönä sukupolvelta seuraavalle. Kansanlaulukokoelmia on kerätty ja julkaistu jo 1800-luvun puolivälistä alkaen. Näistä lauluista on useita erilaisia versioita, sillä niitä on laulettu eri kerroilla hieman eri tavoin. Myös laulujen kerääjät saattoivat muunnella lauluja jättämällä pois niihin sopimattomia säkeistöjä. (Heikkilä 2004, 3.) Perinteiset sävelilmaisut liittyvät mahdollisesti rytmitettyyn työntekoon, liikuntaan, tanssiin tai leikkiin. Laajimmat kansansävelmäkokoelmat löytyvät suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkistosta Helsingistä ja Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksesta. (Sonninen, Polas, Kiiski & Jokinen 1977, 9–10.)

Trumpetinsoiton oppikirjaan valitsemistamme sävelmistä tunnetuimpia ovat Suojelusenkeli, Hämä-hämähäkki ja Oravan pesä. Osan kirjassa käytetyistä kappaleista on säveltänyt P.J. Hannikainen. Koska Hannikaisen kuolinvuodesta 1924 on kulunut lähes 90 vuotta, eivät hänen sävellyksensä ole enää tekijänoikeuslain alaisia. Teoston (2012) mukaan musiikin tekijänoikeus on voimassa 70 vuoden ajan tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Koin tärkeäksi, että kirjaan sisällytettiin myös yleisesti tunnettuja kappaleita, koska niiden soittaminen olisi varmasti mieluisampaa kuin tuntemattomien sävelmien harjoittelu. Lisäksi valmis mielikuva soitettavasta kappaleesta voi helpottaa improvisoinnin harjoittelua.

4.2 Trumpetinsoiton opiskelu

Tein sähköpostitse haastattelun trumpetinsoiton opettajalle Tomi Nietulalle (2013). Kysyin häneltä muutamia trumpetinsoiton opettamiseen ja oppimiseen liittyviä kysymyksiä, joista koin vaikeaksi etsiä lähteitä. Kysyin haastattelussa minkä ikäisenä trumpetin soitto yleensä aloitetaan. Nietulan mukaan trumpetinsoiton voi aloittaa taskutrumpetilla tai kornetilla jo 5—6-vuotiaana, mutta aloitusikä on hyvin yksilöllinen. Nietula itse suosittelee aloittamista yleisellä tasolla 7 vuodesta ylöspäin. Oppikirjamme on suunnattu 10—17-vuotiaille eli heille, jotka usein jo hallitsevat soittamisen alkeet. Suurin osa Nietulan oppilaista on poikia, mutta vaskisoitto on yleistymässä tyttöjen keskuudessa. Pyrin tekemään oppikirjan ilmeen sopivaksi sekä tytöille että pojille, ja mielestäni sisältö on säilynyt sopivan neutraalina.

Nietula pitää oppimateriaalissa esiintyvää kuvitusta hyvänä asiana kunhan kuvien määrä pysyy kohtuullisena. Liiallinen kuvitus voi hankaloittaa oppilaan keskittymistä soiton harjoitteluun. Pienellä määrällä käsiteltävään asiaan liittyviä kuvituksia voidaan lisätä oppilaan mielikuvitusta ja luovuutta. Kuvituksia trumpetinsoiton oppikirjaan tulee noin joka neljännelle sivulle, jolloin kuvien määrä pysyy maltillisena. Kuvitukset eivät myöskään ole liian hallitsevia, eivätkä asetu nuottien kanssa päällekkäin.

Oikeanlaisen opetusmateriaalin valintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, varsinkin kun kyseessä on nuori oppilas. Aikuiset kykenevät sopeutumaan vaihteleviin oppimateriaaleihin, mutta lapsille tietynlaisen materiaalin käyttö on merkittävämpää (Roni-mus 2008, 14). Kun tutkittiin syitä lapsen kiinnostuksen loppumiseen musiikkiharrastusta kohtaan, kolmanneksi yleisin syy oli huono soittomateriaali. Varsinaiset soitto-tunnit toimivat vain osana harjoittelua ja opetusmateriaalilla on harrastuksessa yllättävän tärkeä osa (Juvonen & Anttila 2006, 251).

Yksi nuoremmille soittajille suunnattu trumpetinsoiton alkeisoppikirja on Toni Isokiven ja Sami Ihajoen Mortti Monsterin hurja trumpettikoulu. Kirja toimii hyvänä esimerkkinä soitonoppaasta, josta on pyritty tekemään mahdollisimman hauska ja helpokäyttöinen. Kirjassa on käytetty useita erilaisia hahmoja, jotka käyvät keskenään vuoropuhelua ja auttavat käyttäjää soiton opettelussa. Oppikirjan kuvitus on minimaa-lista, mutta mielestäni pienetkin kuvat lisäävät kirjan kiinnostavuutta ja auttavat käyttäjää sisällön muistamisessa.

5 HAHMOJEN JA KUVITUSTEN SUUNNITTELU

5.1 Luonnokset

Hahmosuunnittelu oli yksi opinnäytetyöni mieluisimmista ja myös tärkeimmistä työvaiheista. Aloitin tekemällä useita luonnoksia. Olin jo osittain päättänyt kirjassa esiintyvät hahmot. Trumpetinsoiton opettaja oli luonnollisesti yksi oppikirjan päähenkilöistä. Opettajahahmon tarkoituksena on opastaa lapsia ja nuoria kirjan käytössä. Näin oppilailla olisi opettaja paikalla myös itsenäisen harjoittelun aikana. Opettajan tuli olla ymmärtäväinen, kannustava ja mielenkiintoinen. Mietin, millaisia ihmisiä voisi toimia trumpetinsoiton opettajina, ja tein niiden mielikuvien pohjalta muutamia karkeita luonnoksia. Luonnoksissani toistui ajatus boheemista ja ystävällisen näköisestä miespuolisesta opettajasta.

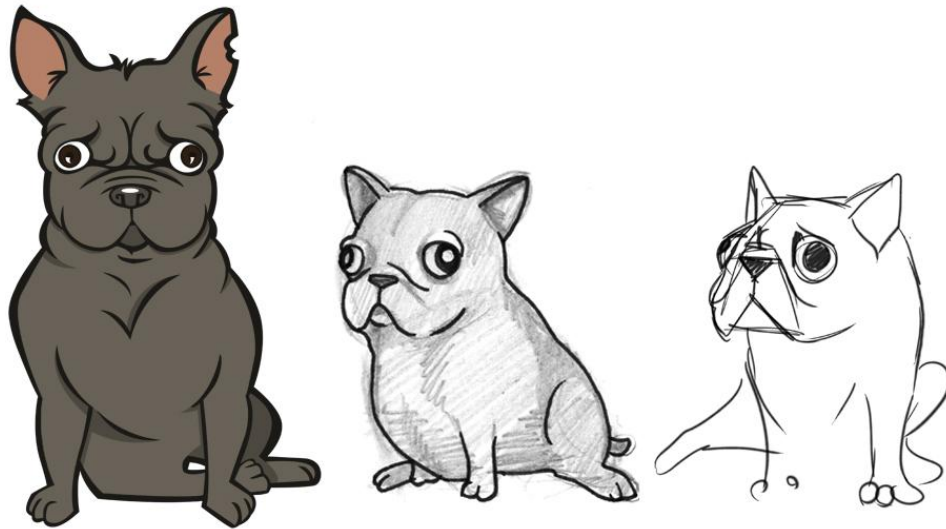
Luonnostelin hahmot lyijykynällä paperille ja piirsin ääriiviivat mustekynällä. Luonnosteluvaiheessa keskityin lähinnä päähän ja kasvonpiirteisiin, joita pidin hahmojen tärkeimpänä osana. Kun luonnoksia oli tarpeeksi, annoin kirjan sisällöntuottajalle Sep-po Pohjoisaholle valtuudet valita häntä kiinnostavimmat hahmot. Pohjoisaho valitsi silmälasipäisen, hymyilevän miesopettajan, koska tämä näytti hänen mukaansa sympaattiselta. Muut hahmot jäivät vielä odottamaan, ja keskityin tähän ensimmäiseen valittuun luonnokseen. (Kuva 1.)

Kuva 1. Hahmoluonnoksia opettajasta. Vasemmanpuoleisena valittu luonnos.

Jo alusta asti oli selkeää, että halusin kirjaan myös hassuttelevan eläinhahmon. Mieleeni tuli erään tuttavani ranskanbulldoggi, ja ajattelin sen sopivan täydellisesti kirjan hahmoksi. Koirarotu itsessään on jo valmiiksi hieman koomisen näköinen. Monissa kuvitetuissa kirjoissa on hahmoja, jotka eivät esiinny tekstissä mutta ikään kuin kertovat omaa tarinaansa kuvien sisällä (Mikkonen 2005, 340). Esimerkkinä sivullisista hahmoista voidaan mainita Richard Scarryn Mato Matala ja Mauri Kunnaksen Herra Hakkarainen ja Hämähäkki-Heikki. Halusin tehdä koirasta juuri tällaisen hahmon, jota olisi hauska seurata.

Vaikka ajatustasolla koirahahmo oli jo valmiina, sen luonnostelu osoittautui odotettua haastavammaksi. Ranskanbulldogin yksilölliset ihopoimut ja epäsopuuhainen vartalo olivat vaikeasti luonnosteltavissa. Ensimmäisissä luonnoksissa hahmo säilyi melko pelkistettynä, vaikka kokeilin myös realistisempaa otetta sen piirtämisessä. Lopulta useiden kokeilujen jälkeen sain luonnosteltua valitsemaani kuvitustyyliin sopivan koirahahmon (kuva 2).

Kuva 2. Luonnoksia ranskanbulldogista. Valmis kuvitus vasemmalla.

Tässä vaiheessa siirryin työskentelemään piirtopöydän avulla ja luonnostelin valitun opettajahahmon ja ranskanbulldogin digitaaliseen muotoon. Piirsin hahmoista ensin karkeat luonnokset, joiden päälle tein reittityökalulla ääri viivat ja tärkeimmät värit. Lopuksi viimeistelin hahmot yksityiskohdilla ja varjostuksilla (ks. liite 1). Halusin lisätä hahmoihin sarjakuvamaisia piirteitä. Sarjakuvatöissä on usein käytetty taidokkaasti piirrosten ääri viivojen paksuusvaihtelua. Käytin kyseistä tekniikkaa myös omissa kuvituksissani, sillä paksut reunat tuovat kuvaan kontrastia ja korostavat värejä. Blogisivustolla *Commissined Comic* (ks. liite 2) verrataan samaa kuvitusta ohuilla ja paksuilla reunoilla. Vaikkei omissa kuvituksissani olekaan aivan yhtä paksuja ääri viivoja, havainnollistaa vertailu hyvin reunojen tuomaa uutta ilmettä. Kuvasta tulee hetkessä miellyttävämmän näköinen ja viimeistellympi. Ohuet ääri viivat ja kuvat ilman ääri viivoja sopivat paremmin realistisempaan kuvitustyyliin.

5.2 Uusi suunta

Kun kaksi ensimmäistä hahmoa olivat valmiita, kesti kauan ennen kuin jatkoin kuvitusten työstämistä. Tässä vaiheessa myös kirjan sisältö oli tarkentunut ja sain tietää, että lähes kaikki kirjaan valituista lauluista ovat suomalaisia kansanlauluja tai sävelmiä. Samoihin aikoihin alkoi Sari Airolan pitämä kuvituskurssi, jossa käsiteltiin paljon vesivärejä, akryyleja ja muita perinteisiä kuvitustapoja. Koska en ollut ehtinyt vielä sarjakuvamaista kuvitustyyliä kovin pitkälle, päätin kokeilla erilaista piirustustekniikkaa oppikirjaan. Lisäksi en ollut varma, miten humoristiset, sarjakuvamaiset piirrokset sopisivat vakaviin suomalaisiin lauluihin ja sävelmiin.

Nyt kun tiesin kirjan sisällöstä ja siihen tulevista kappaleista enemmän, saatoin kuvittaa jotain konkreettista. Aloitin kappaleen Hämä-hämähäkki kolmannesta, heinäsirokasta kertovasta säkeistöstä, johon yritin keksiä sopivaa kuvitusta. Luonnollisesti ensimmäisenä tuli mieleen viulua soittava heinäsirokka. Tein heinäsirokasta useita erilaisia luonnoksia ja akvarellimaalauksia, mutta koin sekä aiheen että vesiväritekniikan hankaliksi. Ehdin tässä vaiheessa kokeilla kuvittamista myös mustekynällä ja kynäruiskulla. Työ ei kuitenkaan edennyt toivottuun tahtiin, joten vaihdoin takaisin digitaaliseen piirtämiseen.

Koska kirjan sisältö oli muovautunut muutenkin melko perinteikkääksi ja suomalaiseksi, halusin kuvituksen noudattavan samaa linjaa. Nykyistä suomalaista kuvitustyyliä kuvaavat hyvin esimerkiksi Sanna Annukan yksinkertaiset ja geometriset mutta kauniit printit. Hänen töissään toistuvat suomalainen luonto, historia ja perinteet. Toinen suunnittelija, joka tekee pelkistettyjä mutta erittäin koristeellisia printtejä ja kuvituksia on Klaus Haapaniemi. Haapaniemen kuvituksissa näkyy vaikutteita slaavilaisesta ja japanilaisesta kulttuurista (Muotoilijat 2013).

Vaikka tällainen kuvitustyyli ei ollut minulle kovin tuttu, halusin kokeilla sitä sen yksinkertaisuuden vuoksi. Suunnittelin lauluun Oravan pesä useamman erilaisen pelkistetyt digitaalisen kuvituksen. Tein myös muutamia elementtejä, joiden oli tarkoitus toistua joka puolella kirjaa. Jopa aiemmin suunnittelemani opettajahahmo sai uuden geometrisen ilmeen, mutta tämä lopputulos ei vetänyt vertoja sarjakuvatyylillä piirretylle opettajalle. Nämä uudenlaiset kokeilut eivät lopulta tuottaneet toivottua tulosta (ks. liite 3). Uskon ettei oppikirjan kohderyhmää olisi kiinnostanut tällaiset hyvin pelkistetyt muodot. Uudet kuvitukseni olivat lisäksi liian naiiveja ja siksi jopa osittain

tylsiä. Palasin takaisin lähtöpisteeseen ja jatkoin opettajan ja ranskanbulldogin työstämistä.

5.3 Kuvitusten kehittyminen

Kun olin päättänyt jatkaa alkuperäisellä kuvitustyyllilläni, tein päätöksen myös lopullisista kirjassa esiintyvistä hahmoista. Tulin siihen tulokseen, ettei kirja tarvitsisi muita hahmoja kuin opettajan ja koiran. Alun perin olin suunnitellut kirjan sisältävän myös oppilaita ja ehkä muutamia muita sivullisia henkilöitä. Vähäisempi määrä hahmoja tuntui kuitenkin hyvältä idealta, sillä en kokenut enää ylimääräisten hahmojen olevan tarpeellisia kuvituksen viestin kannalta. Ohjauksessa ymmärsin myös sen, ettei laulun tapahtumia olisi tarpeen kuvata niin selkeästi. Kuvituksen ei tulisi suoraan liittyä laulun sanomaan, sillä kirjan tarkoituksena oli soiton opettelu, eivätkä kappaleiden sanat ja sanoma olisi tässä tapauksessa kovin tärkeässä osassa.

Pian kohtasin taas uuden ongelman. Alun perin vaikeasti luonnosteltavissa ollut koira-hahmo pitäisi nyt piirtää erilaisista kuvakulmista ja asennoista. Opettaja oli sen verran yksinkertainen ja selkeäpiirteinen hahmo, ettei sen suhteen ollut ongelmia. Koin kuitenkin ranskanbulldogin piirtämisen uudesta kuvakulmasta vaikeaksi, koska koiran tunnusomaiset piirteet olivat monimutkaiset. Myös erilaiset ilmeet piti ottaa huomioon. Olin onneksi jo suunnitteluvaiheessa tehnyt koirahahmosta muutamia luonnoksia erilaisilla ilmeillä, ja näistä luonnoksista oli minulle suuri apu.

Vaikka olin aiemmin hylännyt kokeilemani suomalaisvaikutteisen pelkistetyn kuvitustyylin, toivoin Suomi-teeman näkyvän jollain lailla myös nykyisissä kuvituksissani. Päätin keskittyä hahmojen ulkoisen olemuksen sijaan siihen, mitä itse kuvissa tapahtuu. Opettaja ja ranskanbulldoggi voisivat seikkailla kuvissa suomalaisissa maisemisissa. Suomalaisuutta voisi tuoda esiin myös pienillä elementeillä ja sinivalkoisella väri-teemalla.

Kuvittaessani trumpettia tai trumpetin soittamista, jouduin monesti tarkistamaan kuvituksen todenmukaisuuden. Varsinkin kun kyse on oppikirjasta, on äärimmäisen olennaista että trumpettia pidellään oikein ja soittoasento on oikeanlainen. Vaikka käytin apunani verrokkikuvaa piirtäessäni trumpettia, oli soittimen kuvaaminen haastavaa. Trumpetti voidaan piirtää erittäin tyyliteltysti vain sellaisiin kuvituksiin, jotka ovat yleisesti ottaen yksinkertaistettuja ja joissa trumpetin soitto ei ole pääosassa.

En pitänyt kovin tärkeänä keksiä hahmojen taustalle kuvitusta, joten päätin jättää taustat valkoisiksi tai käyttää vain muutamaa väriä. Liialliset yksityiskohdat saattavat viedä huomiota itse hahmoilta ja saada kuvituksen yleisilmeestä sekavan oloisen. Lisäksi tarkka taustojen piirtäminen olisi ollut aikaa vievää. Yksityiskohtaisia taustoja voidaan käyttää esimerkiksi lasten kuvakirjoissa, joissa kuvat ja niiden tapahtumat ovat erityisen merkittävässä roolissa. Trumpetinsoiton oppikirjassa kuvitukset toimivat vain harjoittelun tukena ja motivaation lisääjinä.

5.4 Kuvitusten suhde sisältöön

Trumpetinsoiton oppikirjaan oli valittu paljon erilaisia lauluja, joista monet olivat vaikeita kuvittaa niissä käsiteltyjen aiheiden vuoksi. Vanhojen suomalaisten laulujen synkät sanat toivat omat haasteensa sopivien kuvitusten keksimiseen. Päätin kuvittaa nämä melankoliset laulut neutraalisti keskitymättä liikaa laulun sanomaan. Tällaisiin kappaleisiin sopivat esimerkiksi kuvat, joissa soitetaan trumpettia tai kuvataan musiikkiharrastusta jollain muulla tavalla. Ehkäpä kappaleen surumielisyyttä voitaisiin tuoda esiin hienovaraisesti symbolisten elementtien tai hahmojen ilmeiden avulla.

Miksi sä hyljäsit toisen tähden, miksi mun uneni loppua sai? Sydämeni on nyt surusta raskas, kun sinä kultani hyljäsit mun. (Ote suomalaisesta kansanlaulusta Aamulla varhain).

Kansansävelmässä Hämä-hämähäkki on yhteensä viisi säkeistöä, joissa lauletaan hämähäkistä, heinäsiirkasta, sääskistä ja muurahaisesta. Alun perin ajatuksenani oli tehdä kuvitus heinäsiirkasta, mutta kun kuvitustyylini oli tarkentunut, vaihdoin aiheita. Lopulta sai idean laulun neljännessä säkeistöstä, jossa lauletaan sääskiparvesta:

Sääski sääski pieni surraa parvessaan, suvipäivä kuluu siinä touhussa. Illan varjot saapuu, siivet kimaltaa, sääski sääski pieni surraa parvessaan. (Kansanlaulu Hämä-hämähäkki, neljäs säkeistö).

Kun mietin missä tilanteissa olin itse kohdannut sääskiparvia, tulivat mieleeni kesäiset veneretket ja veneen yllä parveilevat hyttyset. Päätin kuvittaa opettajan ja koiran veneilemässä kesäiltana, ja veneen yläpuolelle sääskiparven (ks. liite 4). Silloin kuvitus ei olisi liikaa laulun sanojen mukainen, ja saisin piirrettyä kuvaan myös kaksi päähahmoani. En pitänyt tarpeellisena, että kaikki kuvitukseni olisivat liittyneet musiikkiin tai soittamiseen. Esimerkiksi P.J. Hannikaisen säveltämään lauluun Oravan pesä kuvitin koirahahmon ihmettelemässä oksalla seisovia oravia, vaikka ensimmäisissä kuvi-

tuskokeiluissani suunnittelin kuvittavani lauluun pesässä nukkuvia oravanpoikasia (ks. liite 5).

6 TAITTO, TYPOGRAFIA JA PAINOTEKNINEN OSUUS

Tässä luvussa käsittelen taittoon, typografiaan ja painotekniikkaan liittyviä asioita, jotka on hyvä pitää mielessä kirjaa työstäessä. Painotekninen puoli selviää minulle paremmin vasta kun kirja on valmis, mutta käsittelen lähinnä asioita jotka tulisi muistaa ennen aineiston lähettämistä painoon. Typografian käyttö trumpetinsoiton oppikirjassa erosi monista aikaisemmista taittotöistäni, sillä en ollut ennen suunnitellut typografiaa oppikirjaan tai nuotinnuksiin. Taitosta puhuttaessa tarkoitetaan esimerkiksi painotuotteen tai internetisivun kuvien, tekstien ja muiden elementtien sommittelua toivottuun muotoon (Taitto 2013).

6.1 Taitto

Soittamiseen tarkoitettujen oppikirjojen sisältö koostuu usein lukuisista harjoiteltavista nuoteista ja muutamista selventävistä, teoriapainotteisista teksteistä. Taittoa on mieltävä myös nuotinnusten kannalta. Typografian tulee olla selkeää, jotta nuotit ovat helposti luettavissa pidemmänkin etäisyyden päästä. Oppikirjasta on hyvä tehdä prosessin edetessä testitulosteita, joiden toimivuutta voidaan tarkastella esimerkiksi nuotitelineeltä. Nuottien tulee näkyä moitteettomasti, eivätkä elementit saa olla niin lähellä toisiaan ettei niiden välisiä rajoja kykene erottamaan.

Toimiva, selkeä taitto on erityisen tärkeä sellaisille oppilaille, joilla on vaikeuksia hahmottamisen kanssa. Hyvin tehdystä taitosta on hyötyä myös kenelle tahansa, joka joutuu tarkastelemaan oppikirjaa häiriöalttiissa ympäristössä (Stolt 2009, 30). Vaikka oppimistilanteet ovat usein rauhallisessa ympäristössä, keskittyminen voi herpaantua varsinkin nuorilla oppilailla myös muista syistä. Siksi taitossa ja kirjan yleisessä ilmeessä on huomioitava loogisuus ja visuaalisten virikkeiden tarjoaminen.

Trumpetinsoiton oppikirjan taitto on siinä mielessä helppo työ, että nuotit, joista suurin osa kirjan sisällöstä koostuu, ovat jokaisella sivulla samankokoisia. Lisäksi kaikki nuotit ovat keskitettyjä ja viivastot asetetaan aukeamille horisontaalisesti samaan kohtaan. Ainut asia, jota nuottien taittamisessa saatoinkin vaihdella, oli alle sivun pituisten nuottien asettelu joko arkin ylä- tai alareunaan. Tekstiosuuksia oli muutamia, mutta

myös niiden taitto sujui ongelmitta. Tärkeintä taittoprosessissa oli se, että kaikki elementit ja tekstit olivat helposti havaittavissa ja luettavissa. Oppikirjan visuaalisen ilmeen ei tarvitse olla trendikäs ja poikkeava, vaan tärkeintä on suunnitella ulkoasu oppimisen kannalta mahdollisimman hyödylliseksi. Yleisilmeen tulee olla siisti, selkeä ja kiinnostusta herättävä.

Oli sitten kyse kirjasta, aikakauslehdestä tai muusta vastaavasta julkaisusta, kansi on yksi tuotteen tärkeimpiä osia. Kannella on suuri merkitys ostopäätökseen, sillä kansi on ensimmäinen tarkasteltava kirjan osa. Kannen tulisi olla mahdollisimman informatiivinen ja antaa sisällöstä selkeä ja totuudenmukainen kuva. Hyvässä kannessa toistuvat harkitut värit ja toisiaan korostavat kuvitukset, joilla lukijan mielenkiinto voidaan herättää. (Koskela 2010, 129.) Trumpetinsoiton oppikirjan kannessa tulisi olla kirjan päähahmot ja itse soitin. Kannen tulee noudattaa samaa väriteemaa kuin kirjan sisällä esiintyvät kuvitukset. Koska oppikirjassa käyttämäni värit ovat suhteellisen neutraaleja, on pohdittava mahdollisen ylimääräisen huomiovärin lisäämistä kirjan kanteen.

6.2 Typografia

Kirjaintyyppistä riippuen leipätekstin pistekokona on normaalisti pidetty 9–12 pistettä (Itkonen 2000, 9). Olen monesti huomannut päätteettömän eli groteskin kirjaintyyppin säilyvän pidempään lukukelpoisena pistekoon vaihdellessa, joten päätin käyttää sitä oppikirjan leipätekstifonttina. Itkonen on luokitellut groteskit kolmeen eri ryhmään: humanistisiin, asiallisiin ja geometrisiin groteskeihin. Humanistinen groteski, kuten Gill Sans, on miellyttävän näköinen ja helposti luettavissa oleva kirjaintyyppi. Kirjainrunon paksuus vaihtelee kauniisti tuoden tekstiin tyylikästä eloisuutta. Asiallinen groteski on yksinkertainen, siisti ja tasapaksu kirjaintyyppi, johon kuuluu muun muassa paljon käytetty Helvetica. Viimeinen ryhmä on geometrinen, päätteetön groteski. Sitä on hankala lukea, mutta se sopii mielestäni hienosti esimerkiksi otsikkofontiksi. Halusin kuitenkin jättää otsikkofontin valinnan viimeiseksi, ja keskittyä etsimään kirjaintyyppiä helppolukuiseen leipätekstiin.

Suunnitellessani oppikirjassa käytettäviä kirjaintyyppejä vertailin samaa tekstiosaa eri groteskeilla kirjoitettuna. Näin pystyin parhaiten huomioimaan tekstin pituuden ja luettavuuden vaihteluja kirjaintyyppien välillä. Tärkeää on myös tulostaa nämä kokeilut, sillä lopullinen versio luetaan paperilta. Näissä tekemissäni kokeiluissa kirjaintyyppi Trebuchet näytti erityisen hyvältä, mutta jätin asian vielä toistaiseksi odotta-

maan, sillä kirjan tekstisisältö ei ollut vielä valmis. Kun kirjaan alkoi muodotumaan leipätekstiä, huomasin Kalinga-kirjaintyyppin sopivan kirjaan huomattavasti paremmin kuin Trebuchet. Fonttivalinta näytti oppikirjaan sopivalta, kevyeltä ja asialliselta.

Tehdessäni kuvituskokeiluja perinteikkäällä suomalaisella tyyllillä, huomasin että myös fonttivalintani noudattivat samaa suuntaa. Eräs otsikkofontiksi valitsemani kirjaintyyppi oli vanhanaikainen, koristeellinen ja mielestäni hyvin toimiva. Kun palasin kuvituksissani sarjakuvamaiseen tyyliin, huomasin kuinka huonosti tämä koristeellinen kirjaintyyppi sopi nyt uusiin piirroksiin. Eri fonteilla on suuri vaikutus taiton yleisilmeeseen, koska kirjaintyypit itsessään sisältävät vahvoja mielikuvia. Nyt minun oli etsittävä sarjakuvatyyliin sopiva mutta silti asiallinen kirjaintyyppi tekstien otsikoihin. Pienen etsinnän jälkeen löysin fontin, joka vaikutti sopivan leikkisältä mutta toimivalta. (Kuva 4.)

TRUMPETTI TUTUKSI PERINTEISIN SAVELMIN

Trumpetti tutuksi perinteisin savelmin

TRUMPETTI TUTUKSI PERINTEISIN SAVELMIN

Kuva 4. Yläpuolella alkuperäinen otsikkofontti, alla kuvituksiin sopivaksi päivitetty kirjaintyyppi.

6.3 Painotekniikka

Painotekniset asiat on otettava huomioon jo suunnitteluvaiheessa. On ikävää huomata, etteivät värit toistu painetussa tuotteessa toivotulla tavalla tai että kuvat näyttävät epätarkoilta. Pidin mielessäni työn lopullisen koon ja värit jo suunnitellessani ensimmäisiä hahmoja. Tein myös muutamia testitulosteita, jotta pystyin tarkastelemaan kuvituksiani vaihtelevassa ympäristössä.

Kuvan tulostusvaiheessa on aina tavoitteena saada painotuotteen ja alkuperäisen, digitaalisen tiedoston sävyt mahdollisimman samanlaisiksi. Täysin sama väri on mahdollonta saavuttaa, mutta suhteellisen lähelle voidaan päästä. Omassa työssäni minun tu-

lee huomioida esimerkiksi oikean ICC-profiilin valinta. Tämän profiilin tulee vastata käytettävän painotalon profiilia. (Lehtonen, Mattila, Veilo & Raninen 2003, 57—58.) ICC-profiilien avulla pyritään vakioimaan koko tuotantoprosessi näyttämään samanväristä kuvaa jokaisessa prosessin vaiheessa. Esimerkiksi skannerit saattavat lukea kuvaa liian punaisena, ja tietokoneen monitorit taas näyttää sen sinisenä. Näitä laitteiden välillä esiintyviä virheitä voidaan korjata yhteisellä ICC-profiililla. (Mts. 138—139.)

Vaikka digitaalisen kuvituksen työstön voi aloittaa RGB-väreillä, työskentelen itse kaiken varalta alusta alkaen CMYK-muodossa. Ennen painoon lähettämistä kuvat tulee joka tapauksessa vaihtaa paino- eli prosessiväreihin. Kun CMYK-väreistä puhuttaessa tarkoitetaan painovärejä, RGB-värit ovat valoa lisäävä, eli additiivinen värijärjestelmä. Esimerkiksi tietokoneen ja television ruudut toimivat RGB-väreillä. (Lehtonen ym. 2003, 57.) Siksi pelkästään näytöltä tarkasteltavat kuvat voidaan tehdä ja jättää RGB-muotoon. Kun suoritin osan työharjoittelustani painotalossa kesällä 2012, opin, että yksikin RGB-muotoon unohtunut kuva tiedoston tulostusvaiheessa voi aiheuttaa koko painotuotteen tulostumisen väärän värisenä. Siksi muistan kiinnittää näihin asioihin erityistä huomiota.

Koska oppikirjan kuvat eivät ole valokuvia vaan piirrettyjä kuvituksia, niiden resoluution tulisi varmuuden vuoksi olla hieman suurempi kuin normaalin valokuvan suositeltu 300 pikseliä tuumalla. Hyvin yksityiskohtaisiin viivapiirroksiin kannattaa varata resoluutioksi jopa 800 pikseliä tuumalla. (Lehtonen ym. 2003, 77.) Uskon, että omiin, melko yksinkertaisiin kuvituksiini riittää mainiosti 400 pikseliä tuumalla.

Vaikka kuvituksissani on käytetty vektorityökalua, ne eivät ole loputtomasti skaalautuvia piirroksia, vaan rasterikuvia. Valitsin työskentelyohjelmaksi Adoben Photoshopin, sillä sen ominaisuudet ovat minulle tutumpia kuin Adoben Illustrator -ohjelman käyttö. Illustrator-ohjelma on tarkoitettu nimenomaan vektorigrafiikan työstöön. Olin voinut tehdä kuvitukset myös käyttämällä molempia ohjelmia. Adoben Photoshop kelpaa kuvien luonnosteluun, ja Illustrator lopulliseen vektorointiin ja värien valintaan. Pidin kuitenkin helpompana käyttää samaa ohjelmaa työn joka vaiheessa.

Lopullisesta tuotteesta päätimme tehdä pehmeäkantisen ja käyttää kirjan sidonnassa joko liimasidontaa tai stiftausta, eli hakasidontaa. Stiftauksessa irtonaiset arkit kiinnitetään toisiinsa nitomalla ja kirjan kansina käytetään usein ohutta kartonkia. Liimasidonnassa painetut ja taitetut arkit sidotaan yhteen liimaamalla. (Lehtonen ym. 2003,

157, 159.) Stiftaus saattaisi olla parempi vaihtoehto trumpetinsoiton oppikirjalle, sillä valmiin tuotteen on pysyttävä pitelemättä auki nuottitelineellä. Liiman avulla sidotut kirjat pyrkivät usein sulkeutumaan, jolloin materiaalin käytöstä tulee hankalaa. Jotta stiftaus onnistuisi, on sivumäärän pysyttävä kohtuullisena. Sivuja oppikirjaamme tulee noin 72. Monet painotalot eivät käytä stiftausta näin laajaan teokseen, mutta pyrimme etsimään tarpeisiimme sopivan kirjapainon.

7 LOPUKSI

Opinnäytetyöni tavoitteena oli luoda visuaalinen ilme lapsille ja nuorille suunnatulle uudentyyppiselle trumpetinsoiton oppikirjalle. Projektin edetessä pohdin myös kuvitusten merkitystä oppimateriaaleissa. Kokeilin erilaisia kuvitustekniikoita, joista löysin lopulta itselleni sopivan tekniikan. Kävin lyhyesti läpi oppikirjaan liittyviä taustoja, kuten trumpetinsoiton opettelua ja kansanlaulujen ja -sävelmien historiaa.

Trumpetinsoiton oppikirjan tekeminen oli mieluista. Kyseessä oli ensimmäinen kuvituksen oppikirjaan kuin myös ensimmäinen oikea kuvitustyöni. Projekti lähti hitaasti käyntiin muun muassa sisällön puuttumisen ja epäonnistuneiden kuvituskokeilujen vuoksi. Vaikka kesti kauan ennen kuin löysin itselleni toimivan tavan kuvittaa, olen erittäin tyytyväinen valintaani. Valitsemani kuvitustyyli sopii rajatulle ikäryhmälle ja on minulle sopivin tekniikka.

Siitä huolimatta, että minulla kului paljon aikaa oikean kuvitustyylin löytämiseen, pidän erilaisia kuvituskokeilujani tarpeellisina. Nyt tiedän, minkälaiset tekniikat ovat vahvuuksiani kuvitetussa työssä. Vaikka olen aina pitänyt vesiväreillä työskentelystä, en voisi kuvitella tekeväni laajempaa akvarellikuvitusta. Työn aikana opin valitsemaan soittomateriaaliin sopivat kuvitukset ja tiedän, millaiset kuvat soveltuvat hieman varttuneimmalle lapsille ja nuorille.

Olen tyytyväinen kuvitusteni yleisilmeeseen, värivalintoihin ja kirjan hahmoihin. Taittomalli on mielestäni toimiva ja sisältö on jaoteltu selkeästi. Fontit sopivat käsiteltävään aiheeseen ja ovat tarpeeksi hyvin luettavissa. Ainoa kirjasintyyppi, joka jäi mietittävään, on laulujen sanoituksissa käytetty fontti. Koska nuotinnuksissa käytetyn ohjelman fonttivalikoima oli melko rajallinen, päätin tyytyä alun perin valittuun tyyliin.

Monet asiat kuten painotalon valinta ovat kirjamme suhteen päättämättä, sillä sisältö ei ole vielä kokonaan valmis. Tekemäni taittomallin avulla kirjan työstäminen loppuun asti on huomattavasti helpompaa. Muutoksia oppaaseen tulee varmasti vielä paljon, mutta kokonaisen kirjan tekeminen on tiedettävästi laaja ja pitkäjänteisyyttä vaativa projekti. Tulevaisuudessa kirjaan tehdään luultavasti myös cd, jota lapset voivat käyttää soittoharjoituksissaan. Kirja julkaistaan Kymi Brass -tapahtuman tienoilla, vuoden 2013 marraskuussa.

LÄHTEET

- Akvarellistin opas. Minoa - taiteesta. Saatavissa:
http://www.minoa.fi/blog/?page_id=178 [viitattu 14.3.2013].
- Autio, R. 2012. Oman kirjan julkaiseminen on helppoa. Saatavissa:
http://yle.fi/uutiset/oman_kirjan_julkaiseminen_on_helppoa/6221499 [viitattu 24.2.2013].
- Hannus, M. 1996. Oppikirjan kuvitus - Koriste vai ymmärtämisen apu. Turku: Turun yliopisto.
- Hatva, A. 2003. Verkkografiikka. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heikkilä, O. 2004. Suomalaisia kansanlauluja, Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Itkonen, M. 2000. Typoteesejä - tarkan typografian opas. Vaasa: RPS-yhtiöt.
- Juvonen, A. & Anttila, M. 2006. Musiikki koulussa ja nuoren elämässä. Kohti kolmannen vuosituhatosen musiikkikasvatusta, osa 3. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Koskela, I. 2010. Sarjakuvantekijän oppikirja. Helsinki: Arktinen Banaani.
- Lehtonen, E., Mattila, P., Veilo, P. & Raninen, T. 2003. Digitaalinen painoviestintä. Helsinki: WSOY.
- Mikkonen, K. 2005. Kuva ja sana. Helsinki: Gaudeamus.
- Morton, J. 2010. Why Color Matters. Saatavissa:
<http://www.colorcom.com/research/why-color-matters> [viitattu 17.3.2013].
- Muotoilijat. Klaus Haapaniemi. Saatavissa:
http://www.iittala.fi/web/Iittalaweb.nsf/fi/suunnittelijat_klaus_haapaniemi [viitattu 17.3.2013].
- Nietula, T. 2013. Sähköpostitse 7.3.2013.

Phoenix, R. 2012. What Is Digital Painting? Saatavissa: <http://www.raederle.com/2012/08/article-what-is-digital-painting.html#.UThM4FeEGWk> [viitattu 15.3.2013].

Pohjoisaho, S. 2013. Henkilökohtainen tiedonanto 14.3.2013.

Puupponen, H. 2003. Viestinnän peruskysymykset. Saatavissa: <http://appro.mit.jyu.fi/essikurssi/viestinta/t1/> [viitattu 18.2.2013].

Rantanen, L. 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? Helsinki: Hill and Knowlton Finland Oy.

Ronimus, L. 2008. Trumpetinsoiton alkeisopetus ja oikeanlaisen oppimateriaalin valitseminen. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Sklobovskaya, N. 2010. The Prosess Behind Good Illustration (Part 2). Saatavissa: <http://www.smashingmagazine.com/2010/06/17/the-process-behind-good-illustration-part-2/> [viitattu 11.3.2013].

Smith, S. 1996. Akvarellimaalarin käsikirja. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Sonninen, A., Polas, E., Kiiski, P. & Jokinen, U. 1977. Kansanmusiikki 1, Laulusävelmiä. Vantaa: Kunnallispaino.

Stolt, A. 2009. Taitto-ohjeita luettavuuden parantamiseksi. Saatavissa: http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketti_oppaat_taitto_ohjeita_luettavuuden_parantamiseksi.pdf [viitattu 12.3.2013].

Taitto. Wwww.graafinen.com. Saatavissa: <http://www.graafinen.com/suunnittelu/taitto/> [viitattu 1.4.2013].

Teosto. 2012. Usein kysyttyä. Saatavissa: <http://teosto.fi/teosto/usein-kysyttya/141/186> [viitattu 20.3.2013].

Vehniäinen, J. Itse artisti. Saatavissa: <http://www.jarkkovehniainen.fi/jarkko.htm> [viitattu 13.3.2013].

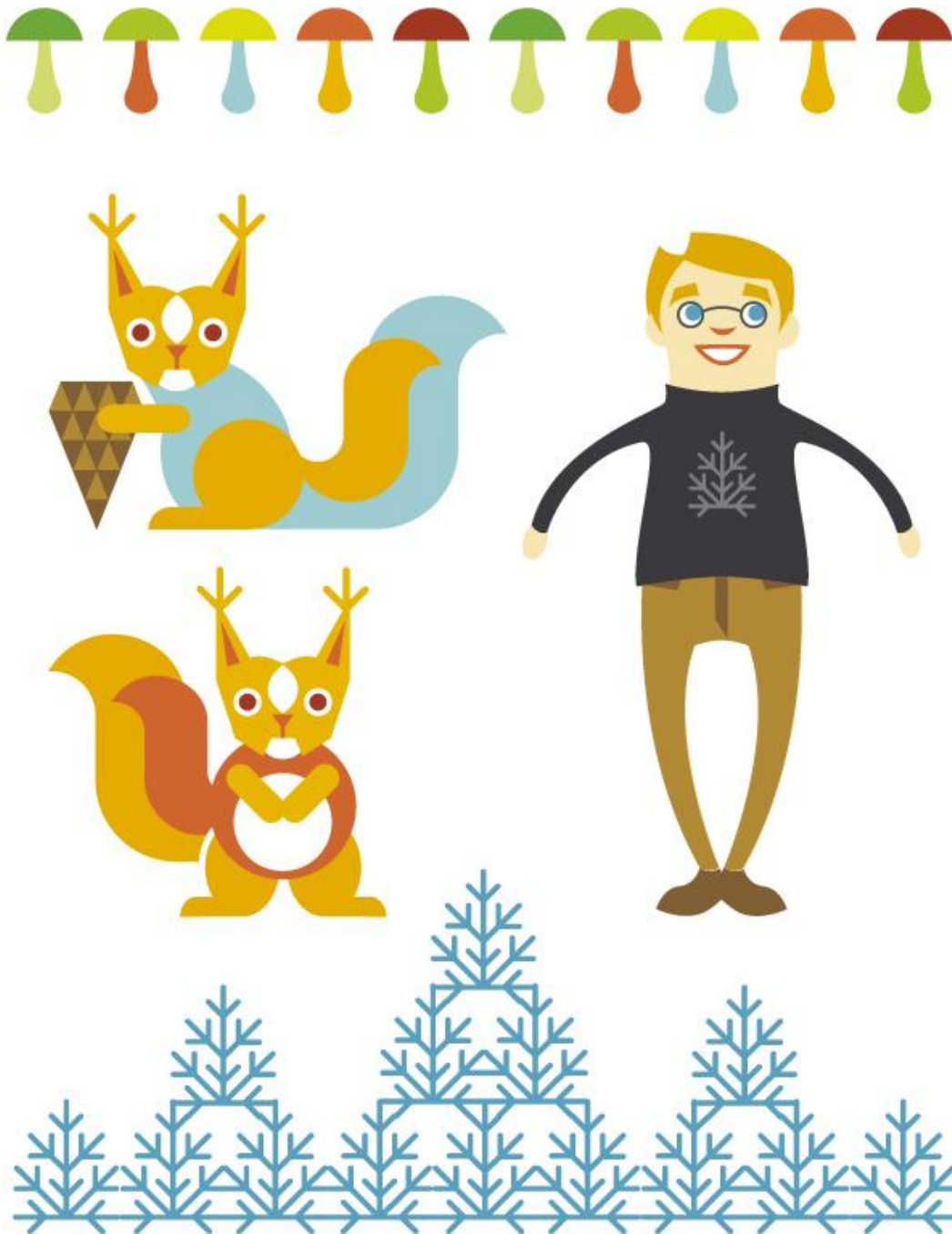

Kuvitusprosessin vaiheet: luonnos, ääriviivat, värit ja yksityiskohdat.

Kuvitusvertailut blogisivustolla Commission Comic

<http://www.commissionedcomic.com/?p=2596>

Kokeilemani kuvitustyyli, joka ei mielestäni sopinut kirjan kohderyhmälle.

Kuvitus Hämä-hämähäkki -laulun neljänteen säkeistöön.

Ylempänä alkuperäinen kuvitus lauluun Oravan pesä. Alla lopullinen kuvitus.